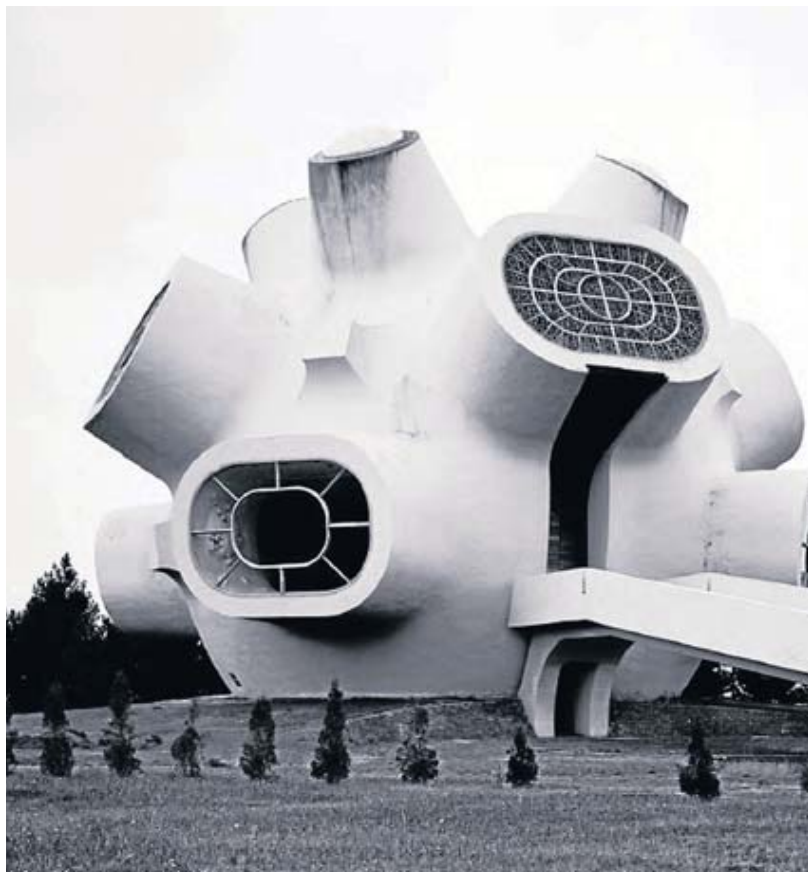

Cultura

ARQUITECTURA

Arquitectura brutalista: l'estranya bellesa del formigó

El llibre 'Un mundo brutal' s'endinsa en aquest estil amb 300 edificis des de Corea fins a Catalunya

LAURA SANGRÀ
BARCELONA

Us ho farien jurar i jurarieu que el que es veu de lluny és una nau espacial que acaba d'aterrar. Es podria prometre davant qui calgués, i seria un error, perquè aquelles siluetes còniques, singulars i rares, sí que són d'aquest planeta. Podria ser la torre de l'aigua de Midrand, a Sud-àfrica, o la catedral metropolitana de Rio de Janeiro, o tal vegada el monument Tsitsernakaberd a Erevan (Armènia). Totes són construccions brutalistes, poèticament hostils i, sí, d'una bellesa estranya.

El crític i teòric de l'arquitectura Reyner Banham va intentar resumir les característiques d'aquest estil: "Perquè un edifici sigui brutalista ha de reunir tres

requisits, l'exposició nítida de l'estructura, la valoració dels materials sense manipular i la perdurabilitat com a imatge". Dels materials sempre en destaca un, el formigó, que, de fet, és el segon material més consumit al món –el primer és l'aigua– i que és el que va donar nom a l'estil arquitectònic.

Le Corbusier, pioner

No, el nom no prové de *brutal* ni de *brut*. Potser va ser-ho de manera involuntària, però es considera que el pare del brutalisme és Le Corbusier. Quan ell mateix parlava de la seva feina recalava l'ús del *béton brut*, és a dir, el formigó pelat i a la vista amb què va construir edificis com la Unité d'Habitation, a Marsella, i la Casa del Brasil, a París. A partir d'aquí, Reyner Banham va encunyar el terme *brutalisme* a l'assaig *The*

Pròxim
"El punt fort del brutalisme és l'honestat", diu l'arquitecta Carme Pinós

new brutalism: Ethic or aesthetic? (1966) i el terme va fer fortuna.

Les dècades àlgides del brutalisme són les del 1960 i el 1970, però això no vol dir que abans i després d'aquest període no es fessin edificis brutalistes. De fet, el nou llibre *Un mundo brutal* (Phaidon), de Peter Chadwick, aplega construccions fetes entre principis del segle XX i l'actualitat precisament per eixamplar el ventall de propostes. La selecció d'edificis suposa un homenatge a les obres mestres, com el Palau de l'Assemblea de Chandigarh, a l'Índia, de Le Corbusier, i dos edificis emblemàtics ubicats a Nova York: el Museu Guggenheim, de Frank Lloyd Wright, i l'actual Met Breuer (l'antic museu Whitney), obra de Marcel Breuer. També surten a la llum edificis poc coneguts com l'estació d'autobusos de Casar

de Cáceres (2003), de Justo García Rubio. I també s'hi poden trobar els més antics, com la ràdio de Kootwijk (Països Baixos), que va entrar en funcionament l'any 1923, i els més moderns: el Centre d'Aprenentatge de la Universitat Tecnològica de Nanyang (Singapur), inaugurat el 2015.

Peter Chadwick recorda que, "mentre que molts arquitectes van sucumbir davant les possibilitats socials i estètiques del brutalisme, la reacció del públic va ser bàsicament hostil". I afegeix: "Algunes construccions van contribuir a l'aspecte general de deteriorament urbà a mesura que els edificis envellien i no rebien el manteniment adient. El formigó s'erosiona amb facilitat, sobretot als climes freds del nord i, a mesura que anava desgastant-se, els edificis es converti-

en en víctimes del vandalisme i els grafitis”.

Què té el brutalisme que fascina als uns i desagrada als altres? Segons l'arquitecta Carme Pinós, autora d'una de les obres recollides al llibre, el tret principal és la claredat del seu discurs: “El punt fort de l'arquitectura brutalista és l'honestat; l'honestat amb els materials, amb el procés de construcció i amb la voluntat de resoldre els problemes. Potser el seu punt feble és que a vegades és massa directa”, explica a l'ARA. Aquest “massa directa” entronca amb el *béton brut* de Le Corbusier i sembla que forma part de l'ADN del brutalisme. Tant si té més o menys èxit entre el gran públic, “el poder estètic del brutalisme és inqüestionable”, afirma Chadwick. “A les dècades dels anys 60 i 70, malgrat comptar amb grans pressupostos i clients privats, molts arquitectes van decidir optar pel brutalisme simplement per les seves dimensions i majestuositat”, afegeix l'autor d'*Un mundo brutal*.

El brutalisme, a Igualada i Girona

Al llibre hi ha dues construccions catalanes catalogades com a brutalistes. Una és el cementiri nou d'Igualada, concebut per Carme Pinós i Enric Miralles durant els anys en què van compartir despatx. L'altra, la Facultat de Dret de la Univer-

sitat de Girona, que l'estudi RCR Arquitectes i BG Arquitectes van construir el 2006.

Malgrat tot, el brutalisme no és una etiqueta fixa i potser sí massa generalista: “Jo no seria capaç de dir que la capella de Ronchamp de Le Corbusier o el cementiri d'Igualada són brutalistes, per a mi són poemes visuals que no encaixen amb el concepte brutalisme com jo l'entenc, tot i que aquestes obres apareixen en molts llibres classificades com a tals”, apunta Miquel del Pozo, arquitecte de l'estudi Mendezdelpozo i autor dels famossims tuits amb el *hashtag* #MA140, amb píndoles de 140 caràcters per ensenyar a mirar l'art. Segons explica Del Pozo, per a ell “el brutalisme és més una actitud de deixar en brut els acabats i l'estructura vista, amb una geometria que respon a criteris funcionals abans que estètics, independentment de si està construïda en formigó o no”.

Carme Pinós apunta en la mateixa direcció quan explica que el brutalisme consisteix a “entendre el pragmatisme però al mateix temps estar més enllà d'aquesta noció”. En el cas del cementiri d'Igualada, el repte era crear un recinte que servís per, evidentment, acollir restes fúnebres però que en realitat fos un parc, que tingués una “forta relació amb la natura circumdant” i que fos agrada-

01. Torre de l'aigua de Midrand, a Sud-àfrica (1996).

GAPP ARCHITECTS

02. Monument Ilinden (Makedonium), a Krusevo, Macedònia (1974).

JORDAN I ISKRA

GRABULOSKI

03. Trampolí de salts d'esquí de Bergisel, Innsbruck.

ZAHA HADID ARCHITECTS

04. Control fronterer a Sarpi, Geòrgia (2011).

J. MAYER H. ARCHITECTS

ble “per als vius que recorden els seus morts”, no per als morts perquè aquests “ja estan en una millor vida”.

Blocs al servei del poble

Si se sap qui va construir i on el primer edifici brutalista, *Un mundo brutal* no ho apunta. Ara bé, sí que assenyalava zones on aquest estil arquitectònic ha tingut molta bona acollida, com ara el “bloc comunista de l'Europa Oriental, on el brutalisme va florir a partir de la dècada dels 60” perquè era barat, d'aspecte fort i socialista utòpic.

Al'altra banda del mapa, “l'opinió pública es va posar en contra del brutalisme molt abans que els neoliberals, quan la generació antisistema de la dècada dels 60 va titllar de «feixistes» els edificis de Rudolph”, va dir el periodista Timothy Rohan en referència a un dels grans arquitectes brutalistes nord-americans, Paul Marvin Rudolph. En canvi, l'arquitecta Zaha Hadid, que va morir el març del 2016, opinava que “l'obra de Rudolph és pura, però la bellesa resideix en la seva austeritat”.

Al marge de les connotacions que molta gent li ha volgut donar, el brutalisme va plantificar-se, i encara segueix fent-ho, en molts indrets d'ideologies, realitats, cultures, hàbits i climes molt diferents, des d'Israel fins a Vanuatu, des de l'Azerbaidjan fins a Veneçuela. —